

7 lutego 2024 r.

APEL

środowiska herpetologicznego do samorządowców

Szanowni Państwo,

od lat z niepokojem przyglądamy się podejściu większości władz samorządowych do ochrony przyrody – w tym w szczególności do ochrony płazów i gadów – na szczeblu lokalnym. W tym czasie spotkaliśmy się z wieloma negatywnymi postawami i działaniami, które w sposób pośredni i bezpośredni przyczyniają się do zaniku kolejnych miejsc rozrodu, żerowisk czy miejsc zimowego spoczynku tych zwierząt, co prowadzi do lokalnego wymierania populacji. Każdy wójt, burmistrz, sołtys, jest zobowiązany dbać o dobro narodowe, jakim jest przyroda. Obligują go do tego liczne przepisy, tymczasem brak podejmowania działań ochronnych, realizacja inwestycji bez uwzględnienia walorów przyrodniczych czy wręcz działania na szkodę różnorodności biologicznej to smutna codzienność, zarówno w niewielkich gminach wiejskich, jak i w dużych miastach.

W bieżącym roku odbędą się wybory do struktur samorządowych. Tak jak ubiegłoroczna kampania wyborcza do Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej w większym niż dotychczas stopniu dotyczyła kwestii ochrony przyrody i klimatu, tak mamy nadzieję, że również wybory samorządowe nie będą wolne od tych kwestii, a osoby ubiegające się o stanowiska w samorządach lokalnych będą miały świadomość odpowiedzialności, jaka na nich ciąży, w zachowaniu środowiska naturalnego w stanie możliwie jak najmniej zmienionym.

Dlatego zwracamy się do władz samorządowych oraz kandydatów do władz samorządowych z listą postulatów, wypracowanych podczas kilku edycji Polskiego Sympozjum Herpetologicznego oraz w trakcie, będących pokłosiem konferencji, dyskusji i prac branżowych środowiska herpetologicznego – naukowców, praktyków, sympatyków.

POSTULATY:

1. Oczekujemy **skuteczniejszego wywiązywania się z obecnie obowiązujących przepisów**, w szczególności zapisów Rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt i Ustawy o ochronie przyrody. Władze gminne, zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, mają obowiązki wobec lokalnej społeczności i służące dobru publicznemu w zakresie zadań mających na celu zapewnienie ochrony środowiska i przyrody. W przypadku chronionych gatunków płazów i gadów w wielu gminach zadania te są wciąż dalekie od pełnej skuteczności. Dotyczy to szczególnie prowadzenia monitoringu i ochrony płazów na trasach ich sezonowych wędrówek, zwłaszcza w miejscach ich śmiertelnych kolizji na jezdniach i drogach, będących we władaniu administracji samorządowej. Inną pilną potrzebą w zakresie ochrony przyrody jest zapewnienie trwałości stanowisk bytowania i rozrodu chronionych gatunków płazów i gadów w miejscach wprowadzania zabudowy, infrastruktury i sieci komunikacyjnej w granicach gmin. Postulujemy wprowadzenie do dokumentów planistycznych gmin wytycznych, związanych z koniecznością ochrony siedlisk i funkcjonowania lokalnych populacji herpetofauny, w celu zapewnienia ich trwałości na etapie projektowania i realizacji przedsięwzięć: budowy dróg, zabudowy, przekształcania i fragmentacji siedlisk.

2. Należy objąć **szczególną ochroną i zapewnić trwałość zbiorników wodnych** na terenach gmin jako siedlisk rozrodczych płazów oraz uwzględniać w planowaniu przestrzennym potrzebę zachowania terenów podmokłych. W dobie nadciągającego kryzysu klimatycznego każdy zbiornik wodny jest niezmiernie cenny.

3. Należy zwrócić szczególną uwagę na **unikanie tworzenia pułapek antropogenicznych** podczas realizacji zadań własnych gminy. Poza tym gestorzy sieci kanalizacji deszczowych powinni zapewnić możliwości wydostawania się małych zwierząt, w tym przede wszystkim płazów, ze studzienek kanalizacyjnych, które są śmiertelną pułapką na jezdniach.

4. Samorządy powinny na bieżąco **inwentaryzować swoje zasoby przyrodnicze** – po to, by móc rzetelnie i zgodnie z rzeczywistością określać zagrożenia ze strony inwestycji na przyrodę i na tej podstawie obligować wykonawcę/inwestora do posiadania nadzoru przyrodniczego. Należy podkreślić, że brak informacji o siedliskach gatunków chronionych nie jest równoznaczny z brakiem tych siedlisk, a Ustawa Prawo ochrony środowiska (Art. 6) wprost mówi o zasadzie przezorności.

5. KAŻDA inwestycja gminna (na terenie publicznym lub finansowana ze środków gminnych) powinna mieć **przeanalizowany wpływ na środowisko przyrodnicze** gminy.

6. Informacje przyrodnicze zdobywane w ramach każdej inwestycji prowadzonej na terenie gminy powinny bezwarunkowo **zasilać bazę przyrodniczą gmin** (cyfrowo). Należy integrować pozyskiwane dane w jeden spójny system (ad. 4). Konieczne jest nałożenie na inwestorach/wykonawcach obowiązku jednolitego raportowania np. dziennik odłowu płazów, aby odłowy prowadzone przy różnych inwestycjach przez różnych herpetologów były porównywalne.

7. **Nadzór przyrodniczy** prowadzony nad inwestycją na terenie gminy powinien mieć jasno ustalone zasady, szczegółowy zakres obowiązków i metodykę oraz narzuconą szczegółową sprawozdawczość (jako element kontroli nadzoru przyrodniczego), wynikające z ogólnie przyjętych i stosowanych dobrych praktyk. Opracowanie takich zasad należy wykonać w porozumieniu z herpetologiem. Organy administracyjne wydające decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach powinny oczekiwać bardziej szczegółowej sprawozdawczości z wykonania tych decyzji. Niezależnie od tego, czy w danym urzędzie będzie lub nie będzie wytypowana osoba do weryfikacji sprawozdań, wpisanie szczegółowych wymagań (w ustaleniu ze specjalistą herpetologiem), co do treści sprawozdania sprawi, że wykonawca i nadzór przyrodniczy będą musieli dołożyć większych starań związanych z ochroną płazów/gadów. W przypadku inwestycji trwających dłużej niż rok sprawozdania z decyzji powinny być składane corocznie. Sprawozdania każdorazowo (odpowiednio do zakresu inwestycji) powinny zawierać co najmniej: wykaz – wraz z datami – podjętych działań w stosunku do gatunków zwierząt (z podziałem na stadia rozwojowe), podanie dokładnej lokalizacji (kilometrażu drogi lub współrzędnych GPS) miejsca stwierdzenia i ewentualnego miejsca przeniesienia, przedstawienie w formie dokumentacji fotograficznej wszystkich wykonywanych czynności określonych decyzją (np. przedstawienia zdjęć odłowionych płazów w wiadrze, przedstawienie siedliska gdzie płazy były przeniesione). Bezwzględnie należy też wykonać monitoring porealizacyjny z ewaluacją przyrodniczych efektów działań.

8. Poza bezwzględnym utrzymywaniem istniejących miejsc rozrodu postuluje się **tworzenie niecek infiltracyjnych, zbiorników retencyjnych** itp., do których bezpośrednio kierowana jest deszczówka. Takie rozwiązania powinny być wprowadzane przede wszystkim w miejscach, gdzie te zwierzęta licznie występują (ad. 4).

9. Utworzenie w ramach struktury samorządu **formalnych organów** opiniujących projekty pod kątem oddziaływania na różnorodność biologiczną, nawet jeśli ich członkowie mieliby działać społecznie. W gronie tym powinni być eksperci z każdej dziedziny zoologii i botaniki – tak, żeby grono te było w stanie trafnie określać priorytety ochrony i wskazywać aktualne i najbardziej skuteczne metody radzenia sobie z problemami ochrony przyrody w mieście. Takie grono miałoby pełnomocnictwo ze strony władz samorządowych co do swoich kompetencji i zadań, a podejmowane działania byłoby umocowane w pisemnych porozumieniach z gminą. Mogą to być przedstawiciele przyrodniczych organizacji pozarządowych, pracownicy naukowcy uczelni, osoby prywatne, zajmujące się zawodowo ochroną przyrody – wymogiem zasiadania w takim organie byłoby **udokumentowanie wiedzy z danej dziedziny**: 1) publikacjami naukowymi, udziałem w projektach badawczych lub doświadczeniem zawodowym oraz 2) „opinia w środowisku” (np. 3 polecające listy od osób związanych z nauką lub od instytucji zajmujących się ochroną przyrody). W zakres obowiązków tak utworzonego **zespołu przyrodników gminnych czy gminnej rady ochrony przyrody** weszłyby: opiniowanie inwestycji pod kątem wpływu na zasoby przyrodnicze gminy, nadzorowanie prawidłowego wykonania zaleceń przyrodniczych, wytyczanie celów, opracowywanie strategii i zadań związanych z ochroną przyrody, współpraca z organizacjami pozarządowymi, reagowanie na zgłoszenia mieszkańców dotyczące zagrożeń dla przyrody itp. Jest to propozycja utworzenia społecznych/miejskich rad ochrony przyrody centralizujących opiniowanie samorządowych inwestycji i gromadzenie ekspertyz i innych opracowań dokumentujących walory przyrodnicze i zalecenia ochronne poszczególnych obszarów gminnych.

10. Wydzielenie z budżetu gminy **funduszu (w postaci określonego % rocznego budżetu), który pozwoliłby na realizację działań doraźnych** — akcji przenoszenia płazów, budowy tymczasowych ogrodzeń itp. (mógłby on być wykorzystywany nie tylko w celu ochrony płazów czy gadów, ale ogólnie: doraźnej ochrony gatunków/siedlisk).

11. Stworzenie – w porozumieniu z herpetologami – i wdrożenie **zestawu samorządowych dobrych praktyk ochrony płazów/gadów** (na kształt już funkcjonujących w niektórych gminach dokumentów, takich jak Standard ochrony drzew); przykładem takiej dobrej praktyki jest obligatoryjne montowanie tymczasowych wygradzeń przy małych inwestycjach, nawet bez nadzoru, bo to ogranicza wpływ inwestycji na tereny otaczające i m.in. zapobiega śmiertelności drobnych zwierząt w wykopach.

12. **Skuteczniejsza ochrona płazów podczas migracji i utrzymywanie łączności populacji w pofragmentowanych i izolowanych siedliskach.** Niedopuszczalna jest sytuacja mająca miejsce w niektórych miejscach w Polsce, że wolontariusze latami przenosząc płazy przez drogi, wyręczają gminy w ich ustawowych obowiązkach, ponosząc koszty finansowe i czasowe. Rozwiązaniem, które da się wprowadzić w części miejsc, jest czasowe coroczne zamykanie dróg na czas migracji płazów. Celem ochrony korytarzy migracyjnych i utrzymaniem możliwości dyspersji zwierząt, należy obowiązkowo planować w projektach tworzenie systemów barier naprowadzających i małych i średnich przejść dla zwierząt (na jezdniach, ale i ciągach pieszych i rowerowych). Ograniczanie migracji zwierząt na tereny zabudowane sąsiadujące z terenami zielonymi poprzez tworzenie systemu barier. Większość (jeśli nie wszystkie) takie miejsca są zasiedlone przez chronione gatunki drobnych kręgowców (płazów, gadów, ssaków) i bezkręgowców. W większości przypadków populacje te są nierozpoznane, a o negatywnym wpływie dróg (zwłaszcza nowopowstałych) informuje dopiero zaobserwowana po fakcie śmiertelność. Brak zabezpieczeń skutkuje wówczas koniecznością modernizacji dróg, a to wiąże się z dodatkowymi kosztami finansowymi. Należy również unikać asfaltowania ścieżek rowerowych i ciągów pieszych biegnących przez tereny zielone, przyciąga to bowiem zwierzęta do wygrzewania się i żerowania na takich powierzchniach i naraża je na kolizję z rowerami.

13. Uwzględnianie w ochronie siedlisk płazów i gadów wiedzy na temat **wielkości zajmowanych arealów, możliwości przemieszczeń sezonowych oraz dyspersji.** Nie wystarczy ochrona stawu i jego najbliższego otoczenia dla ochrony lokalnej populacji płazów, co zazwyczaj nie spotyka się z powszechnym zrozumieniem.

W imieniu Sygnatariuszy,

Towarzystwo Herpetologiczne NATRIX

pełna (aktualizowana) lista organizacji, instytucji i osób popierających apel: <https://natrix.org.pl/apel-herpetologow>